

Väinämöinen

TAIDETEOS

Matti Waskilampi:

Väinämöisen kuulustelu

1982, akvatinta ja viivasyövytys, 40 x 92,5 cm

Nykytaiteen museo Kiasma

kuva: Kuvataiteen keskusarkisto / Nana Hietanen

TEHTÄVÄ (KU ja YH)

Se on sun syy... – triptyykki kollaasitekniikalla

► Käykää aluksi seuraamassa oikeuden istuntoa (*integrointi yhteiskuntaoppiin*). Millainen tunnelma siellä on? Tietoa rikosoikeudenkäynnistä löytyy mm. [OpusLexin](#) sivuilta.

Matti Waskilampi ei ole varsinaisesti pyrkinyt Kalevala-aiheisissa teoksissaan kuvaamaan vain Kalevalan tarinoita ja tapahtumia, vaan Kalevala on ollut hänelle lähtökohta, jota kautta hän ottaa kantaa kriittisesti nykyaikaan ja yhdistää aiheisiin yhteiskunnallisia näkemyksiään. Taustalla vaikuttavat myös hänen käsityksensä teosofiasta ja eri uskonnoista.

► Millainen tunnelma teoksesta sinulle välittyy? Millaisia ajatuksia se sinussa herättää?

Waskilampi on kertonut teoksestaan: "*Kuvassa kuitenkin kuulustelijoina länsimaisen kulttuurin päähenkilöitä Jeesuksesta Lutheriin – mukana on myös ”aasina” massatotuus-yleinen -mielipide.(...) Syytettyjen penkillä on riippumaton Suomi, joka ei henkisesti ole alistunut länsi- tai itä-blokkiin. Tällöin Suomen ainutlaatuiseksi tehtäväksi jää humanistinen sovittelu ja puolueettomien sanojen sanominen erilaisissa kiistoissa.*"

(Lähde: Anttonen Erkki: Matti Waskilammen Kalevala-aiheinen grafiikka, teoksessa *Kalevala kuvissa*, Ateneum 2009)

► Tutkikaa minkälaisia yhteyksiä Waskilammen maalauksesta löytyy uskonnolliseen taiteeseen (vrt. esim. [Leonardo da Vinci: Pyhä ehtoollinen](#), 1498) ja toisaalta Kalevalaan.

► Mihin nykypäivän asioihin teoksen viestiä voisi soveltaa? Kuka on syyttäjänä? Ketä syytetään?

► Tuoko teos mieleesi joitain nykyajan nuoria koskevia ongelmia? Mitä?

Waskilampi on tehnyt *Väinämöisen kuulustelu* -teoksestaan triptyykin. Sana triptyykki tulee kreikan kielen sanasta triptykhon, joka tarkoittaa kolminkertaista. Triptyykki on kolmiosainen teos, joka alun perin on ollut aiheeltaan uskonnollinen. Tyypillisessä triptyykissä keskiosa on isompi ja reunaosat vain noin puolet keskiosan leveydestä. Nykyään triptyykki-sanaa käytetään monilla taiteenaloilla merkitsemään kolmiosaista teosta. Triptyykki antaa mahdollisuuden monipuolisempiin tarinallisiin ratkaisuihin kuin yksittäinen kuva.

► Toteuta keskustelujen pohjalta syntyneistä ajatuksista oma triptyykki kollaasitekniikalla. Tuo työssäsi esiin mielipiteesi johonkin sinua häiritsevään nykymaailman epäkohtaan – se voi olla suuri tai pieni asia. Mieti samalla onko joku sinun työssäsi syytön tai syyllinen. Rakenna kuvasi sanoma- ja aikakauslehtien kuvista ja teksteistä sekä muusta aiheeseesi sopivasta materiaalista. Triptyykin avulla on mahdollista kertoa asia tarinana ja tuoda esiin mahdollinen ratkaisu sinua vaivaavaan epäkohtaan.

[Linkit: Opuslexin verkkosivut, <http://www.opuslex.fi/main.site?action=siteupdate/view&id=148>, Leonardo da Vincin Pyhä ehtoollinen, [http://fi.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:Leonardo_da_Vinci_\(1452-1519\)_-The_Last_Supper_\(1495-1498\).jpg](http://fi.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:Leonardo_da_Vinci_(1452-1519)_-The_Last_Supper_(1495-1498).jpg)]

TAIDETEOS

Hugo Simberg: *Väinämöinen ja Ikiturso*

n. 1897, vesiväri ja guassi 25,5 x 34,8 cm,

Ateneumin taidemuseo

kuva: Kuvataiteen keskusarkisto / Antti Kuivalainen

TEHTÄVÄ (KU)

Päivitetty Iku-Turso – vesiväri- ja guassimaalaus

Sammon ryöstettyään Väinämöinen joukkioineen pakenee veneellä kohti Kalevalaa. Väinämöinen on nukuttanut kanteleen soitolla Pohjolan väen uneen, joten Kalevalaiset Sammon ryöstäjät ehtivät olla jo kolme päivää pakomatalla ennen kuin Lemminkäinen surkealla äänellä hoilottaessaan pelästyttää kurjen, joka säikähdyksissään lentää Pohjolaan ja parkaisee pahasti. Tähän Pohjolan joukot heräävät ja lähtevät takaa-ajoon. Raivoissaan Louhi loitsii luonnonvoimia apuun Väinämöisen pysähdyttämiseksi. Yksi näistä luonnonvoimista on Iku-Turso, merihirviö, jonka tulisi upottaa Kalevan miehet syvien aaltojen alle.

► Lue kohta Kalevalasta, [säkeet 407–446](#) tai *Suomen lasten Kalevalasta* luku *Taistelu Sammosta* (s. 149). [Linkki SKS:n sivuille: <http://www.finlit.fi/kalevala/index.php?m=1&s=21&l=1>]

► Kalevalan ”hirviöt” ovat Suomen kansan vanhoista uskomuksista kumpuavia. Millaisia nämä uskomusten hirviöt voisivat olla tänä päivänä kehittyttyään vuosisatoja? Maalaa kehittynyt versio Iku-Tursosta. Simberg on maalannut taulunsa *Väinämöinen ja Ikiturso* vesi- ja guassivärein. Vesivärit ovat läpikuultavia ja guassit peittäviä. Toteuta työsi samoin välinein kuin Simberg – käytä maalaamiseen vesivärejä. Luonnosteluun voit käyttää lyijykynää. Maalaa päälle (erityistä tarkkuutta vaativia kohtia) guassiväreillä.

TAIDETEOS**R. W. Ekman: Väinämöisen soitto**

1858–1869, öljymaalauk, 390 x 283 cm

Helsingin yliopiston ylioppilaskunta

kuva: Kuvataiteen keskusarkisto / Matti Ruotsalainen

TEHTÄVÄ (KU)Valon ja varjon leikki – tutkielma voimakkaassa sivuvalossa

Taideteokset pohjautuvat usein aiemmin tehtyihin teoksiin, joiden historia voi olla kaukanakin menneisyydessä. Tässä Ekmanin teoksessa sommittelu ja rakenne pohjautuvat antiikkiseen *jumalten pidot* -aiheeseen. Katso kuvaa ja pohdi miten taiteilija tuo Väinämöisen jumalallista puolta esiin sommittelun, valon ja värin avulla.

Taidehistorioitsija Riikka Stewen kuvaa teosta artikkelissaan *Unohdetut kuvitelmat Kalevalasta kuvataiteessa*: ”Taulussa Väinämöinen soittaa kesäsateen jälkeisenä hetkenä – auringonsäteet saavat maiseman hohtamaan illan viimeisessä valossa. Valo-olosuhteet olivat Ekmanille tärkeitä kaikissa Kalevala-maalauksissa” (*Kalevalan kulttuurihistoria*, 2008).

- ▶ Tutki Ekmanin maalauksen valoa: mistä se tulee? Millaisia varjokohtia se luo? Miten se sinun mielestäsi vaikuttaa kuvan tunnelmaan?
- ▶ Maalaa muotokuva- tai asetelmatutkielma voimakkaassa sivuvalossa. Tutki tarkkaan millaisia valoja ja varjoja syntyy. Huomioi myös miten värit muuttuvat valon ja varjon kohdilla ja millaisen tunnelman valaistus saa aikaan.

TEHTÄVÄ (KU ja ÄI)Suomalaiskansallisia jumalhahmoja – oma tarina ja näyttämön lavastaminen

Ekmanin taideteoksessa Väinämöinen näppäilee kanneltaan istuen kivellä kuvan keskellä. Hänen lisäksi kuvassa on myös monia suomalaisia jumalhahmoja. Alhaalla oikealla häntä kuuntelevat Vellamo veden emäntä ja Ahti hylkeenpoikanen kainalossaan. Heistä vasemmalla on ryhmä vedenneitoja ja pitkähiuksisia Sotkottaria joutsenineen. Metsässä vasemmalla voi nähdä Mielikin ja Tapion ja vielä mesikämmenen, joka on juuri kapsahtamassa kuuseen. Ylhäällä sateenkaarella istuvat Päivätär, Kuutar, Tähdetär, Otavatar ja nimeämätön sisar. Heidät rinnastetaan kreikkalaisen mytologian kohtalottariin, joilla myös oli kutomisvälineitä käsissään. Mielikin ja Tapion alapuoletta on vielä Pellervoinen istuttamassa kasvia ja heidän takanaan Hiisi, manalan jumaluus. (Riikka Stewen 2008: *Unohdetut kuvitelmat Kalevalasta kuvataiteessa. Kalevalan kulttuurihistoria.*)

- ▶ Tehkää tutkimus vanhoista suomalaisista jumalhahmoista ja heidän ominaisuuksistaan sekä yhteyksistä muiden kansojen jumalhahmoihin.

TARINANKERRONTAA YHDESSÄ

- ▶ Kuunnelkaa Kalevalan innoittamaa musiikkia, esimerkiksi Amorphiksen kappaletta [My Kantele](#).

[Linkki YouTubeen My Kantele-kappaleeseen:

<http://www.youtube.com/watch?v=lahqVxP3hTg&feature=Playlist&p=C670262D9AA4419C&index=0&playnext=1>]

- ▶ Katsokaa 4–5 hengen ryhmissä taideteosta ja kertokaa siitä yhteinen tarina niin, että yksi aloittaa ja seuraava aina jatkaa. Tarinaa voi kehittää miettien, mitä kuvassa on aiemmin tapahtunut tai mitä seuraavaksi tulee tapahtumaan. Jokainen keksii lauseen tai kaksi niin, että tarina jatkuu aina eteenpäin. Kierroksia voi tehdä useampiakin. Joko opettaja tai joku oppilaista kirjoittaa tarinaa samalla paperille tai tietokoneelle. Lopuksi tarina luetaan ääneen ja jokainen voi vielä korjata omia lauseitaan.
- ▶ Rakentakaa tarinan pohjalta pienoismalleja näyttämöstä, jossa tarina ”esitetään”, sekä hahmoja, jotka ”näytelmässä” esiintyvät.

TARINANKERRONTA YKSILÖTYÖNÄ

- ▶ Tarinan voi kirjoittaa yksin ja toteuttaa näyttämön lavastuksen ja henkilöhahmot yksilötyönä.

TEHTÄVÄ (ÄI)

Musiikkikriittikona Kalevalassa – arvostelu Väinämöisen soitosta

Kalevalan [runossa 41](#) kuvataan, kuinka Väinämöinen lumoa luomakunnan soittamalla jättiläishauen leukaluusta tekemäänsä kannelta. Soittoa kerääntyvät kuulemaan ihmiset, eläimet sekä metsän ja veden haltijat.

- ▶ Lukekaa runon säkeet 169–184. Kuvitelkaa, että olette sanomalehden musiikkiarvostelijoita, jotka ovat olleet paikan päällä kuuntelemassa Väinämöisen soittoa.
- ▶ Kirjoittakaa Väinämöisen soitosta musiikkiarvostelu. Jos haluatte kuvailla arvostelussa esiintymisympäristöä tai Väinämöisen ja kuulijoiden ulkonäköä, voitte Kalevalan tekstin lisäksi käyttää virikkeenä Ekmanin maalausta Väinämöisen soitosta.

[Linkki SKS:n sivuille Kalevalaan: <http://www.finlit.fi/kalevala/index.php?m=1&s=22&l=1>]

TAIDETEOS

C. E. Sjöstrand: Väinämöinen

1857, terrakotta, korkeus 39 cm,
Ateneumin taidemuseo
kuva: Kuvataiteen keskusarkisto

TEHTÄVÄ (KU)

Mistä on suomalaiset miehet tehty? – kalenteri valokuvaamalla

1800-luvulla taiteilijoita inspiroi erityisesti Väinämöinen, jumalallinen hahmo ja sivistyksen luoja. Väinämöisen hahmo kiinnosti, koska soittajana ja runonlaulajana häntä saattoi verrata kreikkalaiseen jumalhahmoihin Apolloon, Homerokseen tai Orfeukseen. Yleensä Sjöstrand ei tavoitellut Kalevala-aiheisissa veistoksissaan kansatieteellistä todenmukaisuutta, mutta tässä veistoksessa hän kuvasi tietäjän kansanomaisessa asussa. Juuri ennen tämän veistoksen tekemistä hän oli tehnyt matkan Itä-Suomeen.

”Mistä oli suomalaiset miehet tehty 1800-luvulla?

- 1) Kreikkalaisten filosofien parroista¹
- 2) ruotsalaisista lakeista²
- 3) germaanisista sukkanauhoista³
- 4) Välimeren uroiden hameista.

Niistä on suomalaiset miehet tehty, ajattelivat taiteilijat 1800-luvulla.

Kuvitteellisen ns. alkuperäisen suomalaisen muotokuvaksi 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa luodun Väinämöis-hahmon ulkonäkö oli monesta maailman kolkasta kantautuneiden vaikutteiden yhteissumma. Ajan taiteilijat lainailivat tarkoituksella muun muassa antiikin sankareiden piirteitä, jotta sekä Väinämöinen että itse taideteos vaikuttaisivat uskottavammalta ja arvokkaammalta. Suomalaisen kansallisen identiteetin muotoutumisessa kansainvälisillä vaikutteilla oli merkittävä rooli.”

(Lähde: Myytti, Väinämöisen tarina, lautapeli, 2009)

Mutta mistä on suomalaiset miehet tehty tänä päivänä? Teidän tehtävänne on selvittää se.

► Valokuvatkaa kalevalainen (mies)kalenteri, jossa jokaista kuukautta vastaa joku kalevalainen hahmo, mutta nykyajan versiona. Suunnitelkaa mallien esikuvat ja asut sekä kuvausmiljö. Olette itse malleina ja kuvaajina. Kalenterin valmiita päivämääräruudukoita löytyy *Time and date* -sivuilta: <http://www.timeanddate.com/calendar/monthly.html>. Vilkaise myös helsinkiläisillä kaduilla ja klubeilla kuvattua katumuotia *Hel Looks* -sivuilta, <http://www.hel-looks.com>.

TEHTÄVÄ (ÄI)

Kalevalaa kääntämässä – käännösten arviointia ja työstämistä

Kalevala on käännetty kuudellekymmenelle kielelle. Kaiken kaikkiaan erilaisia käännöksiä ja käännösmuokauksia on runsaat 150.

- Mitä ongelmia Kalevalan kääntäjä luultavasti kohtaa työssään? Mitä kääntäjän täytyy pitää mielessään?
- Tarkastelkaa jotain seuraavista käännöksistä: englannin-, ruotsin- tai vironkielistä. Käännökset ovat Kalevalan kolmannen runon alusta. Miten kääntäjä on ratkaissut ne ongelmat, joita arvelitte hänen kohtaavan? Onko hän joutunut tekemään kompromisseja? Mitä hän on erityisesti huomionnut käännöstä tehdessään? Onko tekstissä jotain asioita, joita ei ole voitu kääntää?
- Valitkaa Kalevalasta joku säepari (2 riviä) ja kääntäkää se sille kielelle, jota osaatte parhaiten!
- Jos löydätte jonkun, joka puhuu äidinkielenään englantia, viroa tai ruotsia, ja pyytäkää häntä lukemaan alla oleva Kalevalan käännös. Kysykää sitten, miltä käännös kuulostaa kieltä äidinkielenään puhuvan mielestä.

Vaka vanha Väinämöinen
elelevi aikojansa
noilla Väinölän ahoilla,
Kalevan kankahilla.
Laulelevi virsiänsä,
laulelevi, taitelevi.

¹ Antiikin Kreikan merkkimiehet on kuvattu parroissa, joihin on haluttu yhdistää viisautta ja tietoa.

² Patalakki on nelikaistainen erillisin saumanauhoin somistettu miesten kesähattu 1700-luvulta.

³ Germaanimainen cross-gathering-niminen ristikkäinen nauhasidos sitoo housun lahkeen. Sidoksen voi nähdä jo roomalaisten kuvituksissa germaanisista vangeista.

*Levnadsvisen Väinämöinen
lever sin tid, lever lång tid
gott på Väinös svedjemarker,
högt böand Kalevalas moar,
sjunger sina långa sånger,
kväder dem och kvintilerar.*

Översättning Lars Huldén och Mats Huldén. Stockholm: Atlantis 1999.

*Vana tarka Väinämöinen ajad pikad nii elasi
neilla Väinölä välilla, Kalevala kütismailla.
Laulis laulusid hüvasid, hüvemaida otsiskeli.*

Kalevala. Tõlkinud August Annist. Tallinn: „Eesti raamatt” 1985.

*Väinämöinen, old and steadfast
Passed the days of his existence
Where lie Väinölä's sweet meadows,
Kalevala's extended heathlands:
There he sang his songs of sweetness
Sang his songs and proved his wisdom.*

Kalevala: The Land of the Heroes. Translated by W. F. Kirby. London & New York: J. M. Dent & Sons LTD, Everyman's library 1907/1974.

Lisätietoa:

- Kalevala maailmalla SKS:n sivuilla: <http://www.finlit.fi/kalevala/index.php?m=71&s=72&l=1>

- Luettelo Kalevalan käännöksistä vuoden 1998 loppuun mennessä:

Anttonen, Pertti & Kuusi, Matti 1999. *Kalevala lipas*. Uusi laitos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.